

آغاز بوروکراسی در ایران

۱۸ تیر ۱۴۰۳ ساعت ۱۵:۳۲

برای اولین بار حسابداری دوبر ایتالیائی را در گمرکات ایران متداول کرد. دفاتری که ستون‌های بدهکار و بستانکار داشت و اسناد نوشته می‌شد

بوروکراسی در ایران تاریخ چندان بلندی ندارد. با این حال منشا شکل‌گیری بوروکراسی به عوامل مختلفی ربط داده شده است. با این حال بسیاری متفق‌اقول معتقدند که بوروکراسی برای اولین بار توسط مسیو نوز بلژیکی در ایران شکل گرفت. هر چند شکل‌گیری آن با تحولات مثبتی همراه نبود:

«شاید مناسب باشد که مقداری درباره آغاز بوروکراسی در ایران بگویم. در زمان ناصرالدین شاه رفتن شاه ایران به اروپا متداول شد ناصرالدین شاه چند مرتبه (شاید سه مرتبه به اروپا رفت). وقتی سلطنت به فرزندش مظفرالدین شاه رسید، او هم هوس رفتن به فرنگ (اروپا) کرد؛ اما پول نداشت او تصمیم گرفت از روس و انگلیس وام بگیرد. آن‌ها قبول کردند که به شاه و ام بدهند، مشروط بر اینکه اداره گمرکات ایران به آن‌ها واگذار شود و آن‌ها وام خود را به تدریج از درآمد گمرکات پس بگیرند. شاه قبول کرد اما اداره گمرکات تشکیلات منظمی نداشت و حساب و کتاب آن معلوم نبود. برای تنظیم کارهای گمرکی رفتند و یک بلژیکی را به نام مسیو نوز استخدام کردند. مسیونوز به ایران آمد و دید که اداره گمرکات به هیچ وجه نظم و ترتیب و حساب و کتاب ندارد او برای اولین بار حسابداری دوبر ایتالیائی را در گمرکات ایران متداول کرد. دفاتری که ستون‌های بدهکار و بستانکار داشت و اسناد نوشته می‌شد و به حسابداری فرستاده می‌شد و در دفاتر مالی ثبت می‌شد. این اولین اقدام برای به کار گرفتن بوروکراسی در ایران بود، گونی این کاغذ بازی و نامه نگاری‌ها به مذاق ایرانی خوش آمد و بوروکراسی در سایر ادارات هم متداول شد. به طوری که همه خیال می‌کردند این بوروکراسی یعنی نظم و ترتیب و نتیجتاً یعنی تمدن شاید مدیر عاملی من در شرکت نساجی ایران در سال ۱۳۳۸ اولین قدم باشد برای حذف بوروکراسی و جانشینی مدیریت علمی به جای آن بدین ترتیب می‌توان گفت که تکنوکراسی برای مبارزه با بوروکراسی به کار گرفته شد.»

منبع: علی اصغر سعیدی، تکنوکراسی و سیاستگذاری اقتصادی در ایران به روایت رضا نیازمند، تهران، انتشارات لوح فکر، ۱۳۹۷،

صص ۱۰۷-۱۰۸

